

Sallai Balázs¹: Adalékok a törvényhatósági tisztviselők büntetőjogi és fegyelmi felelősségéhez a polgári kori szabályozásban. A büntetőjogi és a fegyelmi felelősség elhatárolási kérdései

Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, III. évfolyam, jogász szak

Kulcsszavak: *history of hungarian public service, criminal and disciplinary liability, official capacity, legal history*

Bevezetés

A kiegyezést követően az 1870: XLII. törvénycikk létrehozta a köztörvényhatóságokat, amelyek önkormányzati funkciókkal rendelkeztek, ugyanakkor a központi kormányzat végrehajtó feladatait is ellátták. Háromféle törvényhatóságot különböztethetünk meg: a városokat, a vármegyéket, illetve Budapest székesfővárost. Az ezek igazgatási szervezetrendszerén belül dolgozó hivatalnokokat, illetve a segéd- és kezelő személyzetet szokás a törvényhatósági tisztviselő megjelölés, mint tágabb kategória alatt összefoglalni. E tisztviselők jogviszonya tekintetében a dualizmus korszakában nem volt egységes álláspont. Egyes nézetek szerint, ugyanis - akárcsak Angliában -² az állam egyoldalú aktusa befolyásolja jogviszonyukat, míg a másik véglet szerint az állam és a tisztviselő közti jogviszony két fél közötti szerződéses jogviszonyt takar. Ezek mellett létezett egy harmadik elmélet, amelyet úgy lehet röviden összefoglalni, hogy az államszolgálati jogviszony közjogi-etikai jellegű speciális jogviszony, amelyen belül a közszolgálat csupán a képzett hivatalnokokra vonatkoztatható.³ Alighanem ez a felfogás tekinthető napjainkban a legadekvátabbnak, bár megjegyzendő, hogy az 1930-as évek elején viszonylagos egyetértés alakult ki a szakemberek között abban, hogy az akkor már egységesen közszolgálati jogviszonynak nevezett jogintézmény az állam egyoldalú tényén alapul.⁴ A közszolgálati vagy államszolgálati jogviszony tartalma a tisztviselőknek egyfajta sajátos felelősségi rendszere, amely több tényezőt is magában foglal.

Azokban az országokban, ahol a nyitott rendszerű közszolgálat hagyományát találjuk, egészen másképp alakul ez a felelősség, mint a kontinentális jogrendszerekben jellemző zárt

¹ ORCID-ID: 0000-0002-6897-2872

² GNEIST, Rudolf, *Der Rechtsstaat*, Verlag von Julius Springer, Berlin, 1872, 22-23.

³ MÁRTONFFY Károly, *Állam és hivatalnok*, Magyar Közigazgatás, 1927/86. 1-2.

⁴ SÁVOLY Lajos, *Felelősség a közszolgálatban*, Egri Nyomda Rt, Eger, 1934, 6.

vagy karrier-rendszerű közszolgálatnál.⁵ Példának okáért az Amerikai Egyesült Államokban – ahol az ún. zsákmányrendszer honosodott meg⁶ – a felelősségnek kétfajta megközelítésével találkozhatunk. Az egyik a „hierarchista” felfogás, amely nagyon hasonlít a kontinentális rendszerek felelősségi alakzataira, vagyis itt az elszámoltatás joga mindig a feletteseké. Ugyanakkor a „pluralista” nézet szerint a nyitott rendszerű közszolgálat sajátos jelensége a demokratikus elszámoltatás, amely az alkotmányos berendezkedésből ered. (Ez persze nem terjed ki szükségszerűen a közigazgatás minden szintjére). Ez jellemzi egyébként az ausztrál és a kanadai jogot is.^{7,8} Az európai rendszerekben meghonosodott – Magyarországra az osztrák típusú dikasztériális igazgatás alapján bevezetett – karrier-rendszerű közszolgálatban a tisztviselőknek klasszikusan három felelősségi formációját különböztetjük meg: a vagyoni, a fegyelmi és a büntetőjogi felelősséget. A vagyoni vagy magánjogi felelősség tekintetében a jogirodalomban az 1873-as *Blanco*-ügyet szokás az állam kárt okozó cselekvése (*faute de service*) által okozott károkat illető felelősség mérőföldkövének tekinteni. Itt mondta ki először a bíróság, hogy az állam kárt okozó cselekvésének elbírálása a rendes bíróságok hatáskörébe tartozik, ezzel megteremtve a közigazgatási jogvédelem⁹ alapjait, amelynek része a tisztviselő vagyoni felelőssége, s végső soron az állam magánjogi felelőssége is, amennyiben kárt okoz.¹⁰ Ez persze nem jelenti azt, hogy az ilyen károkra teljes egészében a polgári jogi felelősség szabályai vonatkoznának, hiszen, bár az eredeti kereset a polgári jog szabályait (a *Code civil*t) hívta alapul, a „felelősség, mellyel az állam azon magánszemélyeknek tartozhat, akiknek az állam alkalmazottja a közszolgálat körében kárt okoz, nem alapulhat a *Code civil*-ben

⁵ Tipikus példája a német jog; lásd: GILLEN, J. F. J., *State and Local Government in West Germany, 1945- 1953*. Historical Division Office of Executive Secretary Office of the U.S. High Commissioner for Germany, 1953, 72-73.

⁶ BALÁZS István – VESZPRÉMI Bernadett, *Új tendenciák a közszolgálati rendszerek átalakításában*, In: ÁRVA Zsuzsa – BALÁZS István – BARTA Attila – VESZPRÉMI Bernadett, *Közigazgatás- elmélet*, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2017, 113-114. A „spoils-system”, vagyis a zsákmányrendszer anomáliáinak limitálása érdekében 1883-ban elfogadásra került a *Civil Service Act*, ami elvben jelentősen közeledett az érdem és szakmai képzettség alapján történő kiválasztáshoz („merit-system”). Ugyanakkor e reform nem változtatta meg a nyílt rendszert alapvetően, pusztán a közigazgatás működését ellehetetlenítő tényezőket igyekezett elhárítani. Dövebben: CSIZMADIA Andor, *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976, 201-202.

⁷ CAMPBELL, Colin, *Public Service and Democratic Accountability*, In: CHAPMAN, Richard (szerk.), *Ethics in Public Service*. Clarendon University Press, Ottawa, 1993, 111-112.

⁸ Az 1883 utáni rendszert, főképpen a fent leírt elméletek viszonylag újak mondható megjelenése előtt, számtalan kritika érte a politikai szempontok túlsúlyának figyelembe vétele, a ezzel párhuzamosan a szakképzett hivatalnokréteg hiánya, valamint az elszámoltatás és a felelősség nehézkos – csaknem lehetetlen – volta miatt. Ez utóbbinak tkp. egyedüli formája a *judicial review*. V. ö.: BRYCE, James, *Az Amerikai Egyesült Államok demokráciája*, Dick Manó kiadása, Budapest, é. n., 92-94, ill. 188.

⁹ Magyarországon a közigazgatási jogvédelmet a XIX. század második felében jelentős viták övezték, a Tisza-féle kormányzat pl. nem látta szükségesnek és a megvalósíthatóságát is vitatta. V. ö.: STIPTA István, *A magyar történelmi alkotmány és a hazai közjogi-közigazgatási jogvédelem*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2020, 90-98.

¹⁰ Az erről kialakult viták összefoglalását lásd: TOMCSÁNYI Mór, *A vagyoni felelősség elve a közigazgatásban*, Politzer, Budapest, 1905, 9-16.

*létrehozott elveken, melyek a magánszemélyek közötti viszonyokra vonatkoznak.*¹¹ Tehát a közigazgatás által okozott károk megtérítésére a magánjogi felelősségi szabályok az irányadók,¹² de egyes, speciális normákkal („közjogi szempontokkal”)¹³ együtt. A büntetőjogi felelősségről elmondhatjuk, hogy talán a legkorábban létező kategória, hiszen például Magyarországon már a rendi korszak büntetőjoga is összekapcsolt bizonyos büntetendő cselekményeket a hivatalnoki minőséggel.¹⁴ A fegyelmi felelősség pedig úgy alakult ki, hogy kivált a büntetőjogiból.¹⁵ Másik oldalról pedig egyfajta felettes felé fennálló, erősen diszkrecionális hatalom öltött testet a fegyelmi felelősségben, bizonyos garanciális rendelkezésekkel a tisztviselő felé. Ezek nélkül ugyanis csak tárgy lett volna, védelem és jogok nélkül.¹⁶ Bár a magyar jog csak 1870-től ismeri, 1834-ben már találhatunk példát kezdetleges szabályozásra a francia,¹⁷ majd 1852-ben a porosz jogban,¹⁸ s később a mintaadónak tekintett 1873-as *Beamten-gesetz* már külön fejezetben rendelkezett a felelősségi formáról.¹⁹

1. A büntetőjogi felelősség anyagi jogi normái

E részben a büntetőjogi felelősség már egységes, az 1878-as Csemegi-kódexben megtalálható szabályozását igyekszünk röviden bemutatni.²⁰ Az itt szereplő büntetendő cselekményeket két csoportra szokás osztani. Az első a sajátképi hivatali bűncselekmények csoportja. Ide tartozik valamennyi, a kódex XLII. fejezetébe foglalt büntett vagy vétség. Ezeknek az elkövetője csakis speciális alany, jelen esetben közhivatalnok²¹ lehet. Ilyenek a

¹¹ SZIGETI Péter – TAKÁCS Péter, *A jogállamiság jogelmélete*, Napvilág Kiadó, Budapest, 1998, 207. Lásd még: TOMCSÁNYI i. m. 133-134.

¹² Pl.: A magyar általános polgári törvénykönyv tervezete (1900) 1105. és 1106. §§-ban, valamint a Magánjogi törvényjavaslat (1928) 1735. §-ában foglalt szabályok.

¹³ Magyar általános polgári törvénykönyv tervezete. *Igazságügyi javaslatok tára*, 1906/ 1. 474.

¹⁴ Erről bővebben: HÉJJA Julianna Erika, „Hűtlenségi és visszaélési botrányos tények” Vármegyei tisztviselői kihágások, felelősségre vonás, fegyelmi eljárás a 19. század első felében, *Századok*, 2015/5. 1069-1077.

¹⁵ GÁLBORY László, *Az önkormányzati alkalmazottak fegyelmi jogáról. A fegyelmi vétség*, Magyar Közigazgatás, 1929/52. 4.

¹⁶ NAWIASKY, Hans, *Die Dienstpragmatik. Vorlesung gehalten in der freien Vereinigung für staatswissenschaftliche Fortbildung in Wien im November 1913 von Dr. Hans Nawiaszky, Privatdozent der Universität Wien*. Wien / Leipzig, 1914, 31.

¹⁷ Loi du 19. V. 1834. sur l'état des officiers. In: DUVERGIER, J. B. (szerk.), *Collection complète des lois, décrets, ordonnances, réglemens et avis du conseil d'état*, k. n., Paris, 1834, 91-101.

¹⁸ Preußische Disziplinargesetz (1852. VII. 21.) V. ö.: OPPENHOFF, Theodor, *Die Gesetze über die Resortverhältnisse zwischen den Gerichten und den Verwaltungsbehörden in Preußen*, Verlag von G. Reimer, Berlin, 1904, 105. A fegyelmi és a büntetőjogi felelősség elválasztása valószínűleg nem véletlenül esett pont egy új büntető kódex megalkotásának időpontjára, ugyanis a porosz btk. 1851-ben került megalkotásra és 1852-ben lépett hatályba. V. ö.: HALSCHNER, Hugo, *Das preußische Strafrecht. Th. I.*, Adolph Marcus, Bonn, 1855, 283.

¹⁹ Gesetz, betreffend die Rechtsverhältnisse der Reichsbeamten (1873. III. 31.) 80-124. §§

²⁰ Az 1878-as jogszabály előtti „hivatali bűncselekményekről” és azok fejlődéséről lásd: ANGYAL Pál, *Hivatali és ügyvédi büntettek és vétségek*, Attila Nyomda, Budapest, 1943, 8-12., valamint HÉJJA, i. m.

²¹ 1878: V. tc. 461. §

vesztegetés, a tiltott ajándék követelése és elfogadása, a hivatali visszaélés, hivatali hatalommal való visszaélés különböző esetei (köztük a ma önálló bűncselekményként ismert kényszervallatás), és a hivatali titok megsértése.²² A másik kategória az ún. nem sajátképi bűncselekmények, ahol az elkövető a közhivatalnok fogalmán kívül eső személy is lehet, de a törvényi tényállás minősítő körülménye a közhivatalnoki minőség. Ilyen például a hivatali sikkasztás²³ vagy az okirathamisítás.²⁴

2. A fegyelmi és a büntetőjogi felelősség elhatárolása²⁵

A közigazgatási fegyelmi jogot – mint arra már fentebb utaltunk – először a francia jog honosította meg, s a XIX. században valamennyi európai országban elterjedt. Ez alól kivétel a norvég jog, amely a fegyelmi és a büntetőjogi felelősség distinkcióját nem ismerte soha.^{26, 27} Napjainkban találkozhatunk olyan nézettel, miszerint, a fegyelmi jog a közszolgálati jog része, és nem egyfajta különös büntetőjogi (*Sonderstrafrecht*) jelleggel bír.²⁸ E német jogi interpretációval ellentétben az osztrák fegyelmi jog kapcsán olyan megállapítást is olvashatunk, hogy a fegyelmi szabályai egyértelműen a klasszikus büntetőjogi dogmatikához kapcsolódnak.²⁹ Sőt ismert olyan álláspont is, amely szerint a fegyelmi jog egy sajátos szabályozással rendelkező közigazgatási büntetőjog.³⁰ Az elhatárolási kérdésekről való állásfoglalás előtt azonban tisztázni szükséges, mi is a fegyelmi vétség.

2. 1. A fegyelmi vétség fogalmáról

A fegyelmi vétség legelső, még szűk értelmezése hazánkban a köztörvényhatóságokról szóló törvényben kapott helyet: „*ha [a tisztviselő] megsérti vagy hanyagul teljesíti a törvényben*

²² Bővebben: ANGYAL *i. m.* 26-27.

²³ ANGYAL *i. m.* 27, 40-70.

²⁴ SÁVOLY *i. m.* 178-179.

²⁵ A témáról bővebben lásd: BRÜNING, Janique, *Das Verhältnis des Strafrechts zum Disziplinarrecht - Unter besonderer Berücksichtigung der verfassungsrechtlichen Grenzen staatlichen Strafsens*, Nomos, 2017.

²⁶ ANGYAL *i. m.* 22.

²⁷ Ezt támasztja alá az is, hogy a norvég nyelv a „fegyelmi” szót nem is ismeri. A Lingea angol-norvég szótára szerint az angol „disciplinary” (fegyelmi) szó norvég megfelelői: „disiplinaer” (fegyelem, fegyelmezett) és a „straffe” (büntetés) szavak.

²⁸ BECKMANN, Jörg, *Die Haftung des Beamten gegenüber seinem Dienstherrn*, Duckner & Humblot, Berlin, 2002, 41- 43.

²⁹ KUCSKO-STADLMAYER, Gabriele, *Das Disziplinarrecht der Beamten*, Springer, Wien- New York, 2010, 21-22.

³⁰ WALTER, Robert – MAYER, Heinz, *Grundriß des österreichischen Verwaltungsverfahrenrechts*, Verlag Manz, Wien, 1999, 712. széljegyzet

vagy szabályrendelet által megszabott kötelezettségét, de tette nem foglal magában büntetendő törvények által tiltott cselekvényt.”³¹ Az 1876: VII. tc. 1. §-a már bevezeti az „a) pontos” és a „b) pontos” fegyelmi vétséget; az előbbi a fent már leírt normák megsértése vagy hanyagul teljesítése, míg az utóbbi azon esetkört jelenti, amikor a tisztviselő „botrányt okozó életet él, vagy ilyenmű kihágást követ el.”³² Ez újításként, a hivatalviseléssel össze nem egyeztethető magatartásokat kívánta szankcionálni, s valószínűleg német példát követbe került a törvénybe, mivel mind az 1852-es porosz *Disziplinargesetz*, mind a későbbi *Beamtengesetz* ismerte és alkalmazta ezt a megoldást, más tartományi törvényekkel együtt.³³ Ugyanezt a fogalmat tartotta meg az 1886: XXIII. tc. is.³⁴ A községi tisztviselőkre vonatkozó fegyelmi szabályok is ezeket a vétségi kategóriákat alkalmazták, illetve egy speciális szabályt, amelynek értelmében a még végre nem hajtható szabályrendelet vagy határozat alapján fogatosított intézkedés is képezhetette fegyelmi vétség alapját.³⁵ Arra nézve, hogy e fordulatot miért emelte ki külön a jogszabály, a miniszteri indokolásban információt nem találunk. Megjegyzendő azonban, hogy ez egy redundáns megoldást eredményezett, hiszen az „a) pontos” vétség alá is szubszumálható lett volna. Később, a fegyelmi jogot jelentősen módosító 1929: XXX. tc. is megtartotta az „a) és b) pontos” vétséget, de fegyelmi vétségként definiálta azon eseteket is, amikor a tisztviselő korlátlan cselekvőképességét elveszítette, illetve ha hivatalának betöltésére testi, szellemi vagy más okból alkalmatlanná vált. Ez persze egy erősen vitatható és méltánytalan helyzetet teremtett, hiszen a fegyelmi intézménye mindenképp valamilyen nem helyénvaló magatartás megítélésére és szankcionálására hivatott. Még ha az ilyen esetekben mentesült is a tisztviselő pl. nyugdíjának megvonása vagy más egzisztenciális szempontból kedvezőtlen joghátrány alól, akkor is méltánytalan és súlyosan megalázó lehetett számára egy ilyen eljárás. E megoldás visszalépést jelentett időben is, mivel a testi vagy szellemi betegség esetét kifejezetten kizárták a fegyelmi eljárásra okot adó „magatartások”³⁶ közül annak méltánytalan volta miatt. Az idézőjel használatát az indokolja, hogy a betegség nem vonható a magatartások körébe, hiszen az egy, az egyén akaratán kívüli állapot, amire nincs döntő ráhatása. Mivel a fegyelmi eljárás alapját magatartási szabályok megsértése szokta jelenteni, ezért e megoldás ellentétes a jogintézmény lényegével. Megjegyzendő azonban, hogy az „egyéb okból” kategória ez alól

³¹ 1870: XLII. tc. 77. §

³² 1876: VII. tc. 1. § b) pont

³³ Bővebben lásd: KELETI Ferencz, *Törvényjavaslat tervezet az állami tisztviselők, altisztek és szolgák jogviszonyainak szabályozásáról. (Államszolgálati pragmatika)*, Toldi Ferencz bizománya, Budapest, 1897, 266-267.

³⁴ 1886: XXIII. tc. 1. §

³⁵ 1886: XXII. tc. 90. §

³⁶ V. ö.: JELLINEK Árpád, *A törvényhatósági tisztviselők, a segéd- és kezelőszemélyzet elleni fegyelmi eljárásról*, Magyar Jogászegyleti Értekezések III. kötet 2. szám, Franklin Társulat, Budapest, 1886, 28.

kivételnek tekinthető, és szankcionálását nem zárta ki a korabeli szakirodalom sem. Ezt törvénytervezetek is bizonyítják.³⁷ Volt olyan elképzelés is, amely a fizikai vagy szellemi egészségromlást egy kvázi fegyelmi eljárás okaként nevezte meg, ám csak abban az esetben, ha a tisztviselő előzőleg a figyelmeztetés ellenére nem mondott le.³⁸ Érdeemes kiemelni az erőteljes német orientációt mutató Keleti Ferenc-féle pragmatika-tervezetet, amely megtartja az „a) és b) pontos” megoldást, de jóval kifinomultabban fogalmaz: „a) a ki megsérti vagy hanyagul teljesíti hivatali kötelességét, de nem azon bűnös célból, hogy ez által magának vagy másnak illetéktelen hasznot szerezzen vagy valakinek jogtalan hátrányt okozzon; b) a ki botrányos magaviselete miatt a hivatalban vagy a hivatalon kívül ama tiszteletre és bizalomra méltatlanná válik, melyet hivatása igényel.”³⁹ A megfogalmazásnak azért van jelentősége, mert az első esetben a célzat kizárja a magatartás fegyelmi vétségként történő értékelését, s a leírt célzattal bíró magatartásokat bünvádi eljárás útjára tereli. A második esetben pedig nem minden „botrányos” magatartást tesz a javaslat büntethetővé, hanem csak azokat, amelyek a hivatás gyakorlását a továbbiakban lehetetlenné teszik vagy korlátozzák erkölcsi szempontból. (Az persze, hogy valamely magatartás milyen mértékben tekinthető ilyennek, széleskörű mérlegelés kérdése lehetett volna). A teljesség kedvéért felhívjuk a figyelmet arra, hogy a korabeli irodalom használta a tulajdonképpeni fegyelmi vétségek („a) pontos”) és a kapcsolatos fegyelmi vétségek („b) pontos”) kategorizálást,⁴⁰ amelyet azonban a joggyakorlat nem vett át.

2. 2. Elhatárolás általában

A terjedelmi korlátok miatt az alábbi táblázat - amely a két felelősségi nem legjelentősebb általános elhatárolási pontjait tartalmazza - segítségével igyekszünk áttekinteni az általános elhatárolási pontokat, nem kifejezetten a magyar jogra fókuszálva, hanem figyelembe véve ezen intézmények európai jogokban rejlő vonásait.

	Büntetőjogi felelősség	Fegyelmi felelősség
Forrás	állami szuverenitás	felügyeleti szuverenitás
Cél	megsértett jogrend kiengesztelése ⁴¹	államszolgálati viszony érdekeinek biztosítása

³⁷ U. o., ill. HIERONYMI Károly, *A fegyelmi törvény tervezete*, Magyar Közigazgatás, 1895/4. 3.

³⁸ JELLINEK i. m. 35. (40. §)

³⁹ KELETI i. m. 128.

⁴⁰ Ism., *Közigazgatási fegyelmi jogunk*, Magyar Közigazgatás, 1895/7. 3.

⁴¹ Bár a táblázat absztrakt jelleggel mutatja be a kérdést, konkrétan a Csemegi-kódexnek a büntetés céljához kapcsolódó elméletéről lásd: SIPOS Ferenc, *A büntetés céljának változásai a magyar büntető anyagi jogban*, In: P. SZABÓ Béla – SZEMESI Sándor, *Profectus in litteris III.*, Lícium-art, Debrecen, 2011, 251-253.

Eszközök	a büntető törvény(ek)ben foglalt büntetési nemek	dorgálás, pénzbírság, hivatalvesztés, elöléptetés megvonása, illetmény megvonás/ csökkentése, fokozatban visszavetés, áthelyezés (az utolsó két büntetést a magyar jog nem ismerte)
Törvényi tényállások megfogalmazása	konkrét	absztrakt

1. táblázat ⁴²

2. 3. Elhatárolás: *ne bis in idem*

A magyar jog a két felelősségi forma (fegyelmi és büntetőjogi) elválasztását úgy oldotta meg, hogy a fegyelmi jogi tárgyú jogszabályokban deklarálta: „*mikor válik büntetendő cselekményben bűnössé a tisztviselő hivatalos kötelezettségének elmulasztása, vagy hivatali hatalmával való visszaélés által, a büntető törvény határozza meg.*”⁴³ A két felelősségi forma tehát leírható két, egymást metsző körként,⁴⁴ mivel van tisztán fegyelmi alá tartozó magatartás, olyan magatartás, amely mindkét felelősség hatókörébe tartozhat, illetve tisztán büntetőjogi szempontból értékelt cselekmény. Ez utóbbi azonban eshetőleges kategória, hiszen, ha egy tisztviselő hivatali ténykedésével összefüggésben követett el bűncselekményt, vagy olyan büntetendő cselekményt valósított meg, ami a „b) pontos” kategóriával összefügg, akkor fegyelmi eljárást is lehetett ellene indítani. Tehát tkp. bármely bűncselekmény elkövetése – amennyiben a fegyelmi jogkör gyakorlója a hivatal betöltése szempontjából relevánsnak vélte – eredményezhetett fegyelmi eljárást. Az 1929-es szabályozás már kötelezővé tette a fegyelmi eljárás megindítását, ha a tisztviselő ellen bűnvádi per folyt.⁴⁵ Ahogyan Magyary írja, ugyanazon cselekmény kizár két fegyelmi és/vagy két büntető határozatot, de nem zár ki egy fegyelmi és egy büntető határozatot.⁴⁶ Azt viszont semmi sem zárja ki, hogy egy „civil” és egy

⁴² Készült HOLTZENDORFF, von Franz, *Rechtslexikon I.*, Verlag von Duncker und Humblot, Leipzig, 1875, 97. alapján.

⁴³ E megfogalmazás található meg pl. az 1870: XLII. tc. 84., az 1876: VII. tc. 15., 1886: XXII. tc. 106., 1886: XXIII. tc. 15. szakaszaiban.

⁴⁴ ANGYAL i. m. 25.

⁴⁵ SZONTAGH Vilmos, *Fegyelmi jog és diszkréció a jogállamban*, Miskolci Jogászélet, 1929/5, 4.

⁴⁶ MAGYARY Zoltán, *Magyar közigazgatás*, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1942, 415.

katonai fegyelmi eljárás egyszerre legyen folyamatban ugyanazon személy ellen.⁴⁷ Ugyanez a helyzet akkor, ha valamilyen szakmai kamara és a közigazgatási hatóság egyszerre folytat fegyelmi eljárást ugyanazon cselekmény miatt.⁴⁸ Az itt leírt esetekben azonban nem beszélhetünk a *ne bis in idem*-elv⁴⁹ sérelméről,⁵⁰ hiszen a büntetőjogi és a fegyelmi felelősségrevonás célja más: a büntetőjog a megsértett jogrendet igyekszik helyreállítani,⁵¹ míg a fegyelmi eljárás célja, hogy megállapítsa, történt-e vétkes magatartás, és ha igen, akkor az okozott-e valamilyen szankcionálható hátrányt a közérdekben.⁵² Ezenkívül az eljárások szempontjai és eszközei sem azonosak.⁵³ Ugyanakkor a XIX. században még nem mondta ki azt egyetlen fegyelmi tárgyú törvény sem, hogy ugyanazon cselekményért nem lehet többször eljárást indítani, illetve büntetést kiszabni. Erre a hibára először egy 1886-os törvénytervezet hívta fel a figyelmet.⁵⁴ Ennek ellenére, úgy, hogy a debreceni polgári kori joggyakorlat levéltárban megmaradt valamennyi anyagát szinte teljesen áttekintettem, nem került előm olyan ügy, amelyben ez a modern jogelv előfordult volna. Érdekes adalék a témához, hogy egy debreceni tisztviselő, aki közkegyelemmel mentesült a bűnvádi eljárás alól, sérelmezte, hogy a fegyelmi eljárásra nem terjed ki kegyelem.⁵⁵ Ebből is jól látható: a két eljárás teljes mértékben elkülönül egymástól, a kettőnek kihatása egymásra nincs.

2. 4. Elhatárolás: elévülés

Dogmatikai szempontból jóval izgalmasabb kérdéskör az elévülés. A Csemegi-kódex ugyanis pontosan kimunkált rendszert vezetett be a büntetendő cselekmények elévülésének szabályozására.⁵⁶ Ezzel szemben a közigazgatási fegyelmi jog nem ismerte ezt az intézményt,

⁴⁷ V. ö.: Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú- Bihar Megyei Levéltára (a továbbiakban: MNL- HBML) IV. 1414/ b. 79. d. 246.373/4-1916, 1207/1911 KB, 4217/1911

⁴⁸ A konkrét ügyben egy, az orvos gondatlansága folytán bekövetkezett haláleset miatt az eljárás alá vont orvos kifogásolta, hogy az a tény, miszerint mind a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya, mind az orvosi kamara egyszerre folytat ellene fegyelmi eljárást, a *ne bis in idem* szabályba ütközik. V. ö.: MNL- HBML IV. B. 1414/ b. 82. d. 1033/938. A tisztügyész azonban rendkívül jól megalapozott érvelésben ezt úgy hárította el, hogy a kamara etikai alapon („hivatásbeli”), míg a választmány kötelezettségzegési alapon („hivatali”) vonja őt felelősségre. V. ö.: MNL- HBML IV. B. 1414/ b. 82. d. 1783/1938

⁴⁹ A *ne bis in idem*-elvről általában lásd: PÁPAI-TARR Ágnes, *A ne bis in idem-elv az Európai Bíróság gyakorlatában*, Miskolci Jogi Szemle, 2007/2, 101-103.

⁵⁰ V. ö.: MAGYARY i. m. 415., ANGYAL i. m. 25-26., SÁVOLY i. m. 155., BENÁRD Aurél, *A német tisztviselők fegyelmi joga*, Közigazgatástudomány, 1941/ különszám, 33.

⁵¹ CSIZMADIA Andor, *Fegyelmi jog a közigazgatásban a két világháború között*, Állam és Igazgatás, 1982/2. 822.

⁵² U. o.

⁵³ ANGYAL i. m. 26.

⁵⁴ JELLINEK i. m. 30. (15. §)

⁵⁵ MNL HBML IV. B. 1414/ b. 81. d. 30.417/1930, 2811/1932, 3405/1932, 17709/1932

⁵⁶ 1878: V. tc. 105-109. §§

tehát a joggyakorlat ezt úgy értelmezte, hogy a fegyelmi vétség nem évül el.⁵⁷ A Magyar Jogászegylet 1886-os tervezete ilyen szempontból szintén kiemelendő, mivel ebben javasolták először, hogy az elévülés kerüljön be a fegyelmi jogba. Ez azonban teljesen más logikát követett, mint a büntetőjogi elévülés, amely a bűncselekményre kiszabható büntetéshez igazodik. A tervezet ehhez képest azt a megoldást javasolta, hogy, amennyiben a fegyelmi jogkör gyakorlója a tudomásvételtől számított 6 hónap elteltével nem indított vizsgálatot, akkor az ügyet tekintsék elévültnek.⁵⁸ A büntetőjogi személethez közelebb álló és részletesebb kidolgozást találunk Hieronymi Károly tervezetében, amely szerint a fegyelmi vétség az elkövetéstől számított 5 év alatt évül el, de az elévülés nyugszik, ha az ügyben bűnvádi eljárás van folyamatban.⁵⁹ Ez utóbbi gondolat azért nem helyeselhető, mert a büntetőeljárás és a fegyelmi eljárás nem függ, és nem is függhet össze, hiszen a kettő egymástól függetlenül lefolytatható, ahogyan azt a *ne bis in idem*-elvénél is láthattuk. Hieronymit valószínűleg az vezette erre a megoldásra, hogy a bűnvádi eljárás eredményétől függően lehessen lefolytatni az eljárást, a bírósági ítélethez igazodva. A gyakorlatban ez valóban egyszerűbb és gyorsabb ügymenetet biztosított volna, azonban dogmatikailag elhibázott gondolat volt, hiszen a két eljárás célja, szempontjai és eszközei eltérnek, s így nem helyes a fegyelmi eljárást a bíróság ítéletéhez kötni. Később az 1929:XXX. tc. már szabályozta az elévülést, de csak az önkormányzati dolgozók tekintetében. Főszabály szerint három évben határozta meg azt meg, kivéve a hivatalvesztést megalapozó súlyos vétségek esetében, ahol tíz évben.⁶⁰ Másik kivétel, hogy amennyiben a cselekmény bűncselekményt is képezett és az elkövető 24. életévét betöltötte, valamint az aljas indokból vagy nyereségvágyból elkövetés, mint célzat bizonyítható volt, akkor az ilyen cselekményre a büntető törvénykönyv elévülési szabályai vonatkoztak. Ez megint szerencsétlen dogmatikai megoldás, mivel túlságosan összemosza a büntetőjogi és a fegyelmi felelősséget. A célzat ugyanis nem a fegyelmi jog körébe tartozó fogalom, s így e körben nem értékelhető a büntetőjog alapján. Ha ez így lenne, akkor a fegyelmit lefolytató szerveknek büntetőjogi ismeretekkel kellene bírnia. A valóságban azonban a közigazgatási szakemberek vagy a fellebbvitel folytán eljáró politikai vezetők (pl. főispán vagy miniszter) valószínűleg nem ismerték olyan mélyrehatóan a büntető joggyakorlatot, hogy tudják, miként értelmezik a bírák például az aljas indokot.

⁵⁷ SÁVOLY *i. m.* 13.

⁵⁸ JELLINEK *i. m.* 35. (43. §)

⁵⁹ HIERONYMI *i. m.* 3.

⁶⁰ 1929: XXX. tc. 93. §

Összegezve: valóban igaza volt Sávolynek, amikor úgy gondolta, hogy az elévülés szabályait a összes tisztviselőre ki kellene terjeszteni.⁶¹ Az elévülés hiánya valóban jelentős csorbája volt a polgári kori szabályozásnak, s szintén méltánytalan helyzeteket eredményezhetett, hiszen a legkisebb súlyú vétség is Damoklész kardjaként lebegett a tisztviselők feje felett. Erre a német fegyelmi jogban is találunk példát, ugyanis e szabályozás, amely ugyan eredetileg ismerte ezt a jogintézményt, a XX. században nagyot változott: az 1937-es Birodalmi Fegyelmi Rendtartás⁶² eltörölte az elévülést, mivel a nemzetiszocialista államjog szerint elképzelhetetlen volt, hogy a tisztviselő csak elévülés folytán „ússza meg” magatartását. Másrészt pedig a felettes széleskörű mérlegelési jogkörét biztosítja az elévülés hiánya.⁶³ A rendtartás indokolása egyébként mindezt a büntetőeljárásiban jogban használatos opportunitás elve kapcsán (!) írja le.

3. A debreceni joggyakorlat 1876-1940

A debreceni törvényhatóság tisztviselői, valamint a segéd- és kezelőszemélyzet tagjai ellen indított, feltárt eljárások száma a jelzett időszakban 148. Ezen eljárások 14 %-a esetén folyt a fegyelmi vizsgálat mellett bűnvádi eljárás. Ez összesen 18 esetet jelent. Az elkövetett cselekmények közül kiemelkedően sok a sikkasztásos eset, ám legtöbbször ezeket csekélyebb összegekre követték el, s így elegendőnek bizonyult az összegek visszafizettetése, illetve a fegyelmi büntetés. Bűnvádi eljárás sikkasztás miatt nyolc esetben indult,⁶⁴ a legnagyobb összegű ötmillió koronát (!) tett ki.⁶⁵ Gyakran kapcsolódtak a sikkasztáshoz, de önállóan is megtalálhatók a különböző okirathamisítási cselekmények. Igen gyakori „a) pontos” hivatkozási alapot jelentettek a fegyelmi vétség tekintetében, ugyanakkor bűnvádi útra csak a kirívóan, többször vagy hosszabb időn át elkövetett cselekményeket terelték. Ez összesen három alkalommal fordult elő.⁶⁶ A hivatali hatalommal visszaélés is igen elterjedt volt, leginkább a rendőrségi dolgozók körében fordult elő. A panaszokra induló fegyelmi eljárások nagyon gyakran alapultak hasonló „vádakon.” Ennek okairól alább szólunk. A jelzett

⁶¹ SÁVOLY i. m. 13.

⁶² Reichsdienststrafordnung (26. I. 1937.) In: *Reichsgesetzblatt I.*, Reichsministerium, Berlin, 1937, 71-91.

⁶³ BENÁRD i. m. 39.

⁶⁴ MNL- HBML IV. B. 1414/ b. 33. d. 6367/1875, 288/885, 227/885, 329/885, 42/1888, 137/888, 25800 IV a BM, 2824 B/1890, IV. B. 1414/ b. 35. d. 589/907, 79. d. 164/920, IV. B. 1414/ b. 81. d. 6675/1924, 1203/1925 KB, 30.417/1930, 17709/932, 14709/1932, 3405/1932, 2811/1932, 0382/935

⁶⁵ MNL- HBML IV. B. 1414/ b. 81. d. 6675/1924, 1203/1925 KB, III. az ezekhez mellékelt jegyzőkönyvek

⁶⁶ MNL- HBML IV. B. 1414/ b. 33. d. 288/885, 227/885, 329/885, 42/1888, 137/888, IV. B. 1414/ b. 34. d. 94/1897, 11671/1896, 2709/1896, IV. B. 1414/ b. 35. d. 589/907

időszakban összesen négy ilyen eset került bíróság elé.⁶⁷ Találhatunk ezen kívül hűtlen kezeléssel ügyeket,⁶⁸ de (a mai fogalmaink szerinti) foglalkozás körében elkövetett, több ember halálát okozó cselekményt,⁶⁹ vesztegetést,⁷⁰ sőt egy szülésznő esetében még magzatelhajtást is.⁷¹

A teljesség kedvéért meg kell jegyeznünk: a tiszta fegyelmi vétségek tekintetében mindig az „a) pontos” alakzat dominált, s 1918-ig csupán egy ügyben merült fel a „b) pontos” vétség.⁷² A Tanácsköztársaság bukása utáni időszakban azonban jócskán megnőtt a „b) pontos” vétségek száma, mivel az elvont megfogalmazás keretei közé bármely, a világháború, az őszirozsás forradalom vagy a diktatúra alatt tanúsított „helytelen magatartás” beilleszthető volt. A „b) pontos” kategórián alapuló vétségek száma így ugrásszerűen megnőtt az 1919 és 1923 közötti időszakban, amikor kilenc tisztviselő ellen indult fegyelmi eljárás.⁷³

Mindent összevetve a debreceni joggyakorlatból az a kép látszik kirajzolódni, hogy a fegyelmi és a bűnvádi eljárások párhuzamos folytatása kivételesnek tekinthető. Bár a büntető bíróságoknak átadott ügyekben a fegyelmi vizsgálat (és sok esetben maga az eljárás is) megindult, de a bíróságnak átadott ügyekben előfordult, hogy a fegyelmi eljárást megszüntették. Ilyenkor nyilvánvalóan az ítélet döntött arról, hogy a tisztviselő állását megtarthatja-e. A gyakorlatban tehát inkább kerülni próbálták a párhuzamos eljárásokat, s az ilyen helyzeteket a bűnvádi processzusok javára oldották fel.⁷⁴ Ami már inkább kifogásolható a fegyelmi jog garanciális szempontjából, az a tiszti ügyész diszkrecionális jogköre, amelynek jogszabályi alátámasztása nem található meg, ellenben a gyakorlatban széles körben élt e jogokkal a tiszti ügyész. A tiszti ügyésznek ugyanis – mint jogvégzett személynek – mindig indítványt kellett a fegyelmi választmány elé terjesztenie a fegyelmi választmány elő, s ha az ügyben büncselekmény elkövetésének gyanúja is felmerült, az iratokat a közvádlónak is

⁶⁷ MNL- HBML IV. B. 1414/b. 33. d. 89/880, 89/880 KB, 9/41530 IV, 1263/880, 163/880, 251/880, 89/1880, IV. B. 1414/ b. 34. d. 702/1904, 59/1906 KB, 9656 B/1897, IV. B. 1414/ b. 35. d. 4165 B/1894, 7168 B/1894, 822/1896, 385/1902 KB, 141/1906

⁶⁸ MNL- HBML IV. B. 1414/ b. 34. d. 116/1905, 745/1904, IV. B. 1414/ b. 79. d. 164/920

⁶⁹ MNL- HBML IV. B. 1414/ b. 80. d. 14304/1921, 541/1921, 156/1921, 589/1921, 725/1925 KB, ill. ezek mellékletei

⁷⁰ MNL- HBML IV. B. 1414/ b. 79. d. 49/919

⁷¹ MNL- HBML IV. B. 1414/ b. 81. d. 68.855/1932

⁷² MNL- HBML IV. B. 1414/b. 33. d. 90/ 1894, 276/1895 melléklete- 1895. jan. 9-i jegyzőkönyv, 276/1895 melléklete- 1895. júl. 5-i jegyzőkönyv, 1198/1895, 1728/1896, 276/1895, 90/1895, ill. erről bővebben lásd: SALLAI Balázs, *A közszolgálati fegyelmi felelősség kezdetei a polgári kori Magyarországon*, Régió kutatás Szemle, 2020/1. 63-65.

⁷³ MNL- HBML IV. B. 1414/ b. 79. d. 102/921, 114/921, 392/921, 1599/1921, 2183/920, 4874/1920, 351/921, 553/1919, 4668/1919, 4840/1920, 1160/921, MNL- HBML IV. B. 1414/ b. 80. d. 1116/1920, ill. erről bővebben lásd: SALLAI Balázs, *„A magyar alkotmányt szétromboló forradalmi alakulatoknak hívei.” Fegyelmi eljárások Debrecen közigazgatási bizottsága előtt a Tanácsköztársaság bukása után*, Kézirat, 3-17.

⁷⁴ Pl.: MNL- HBML IV. B. 1414/ b. 33. d. 4723 B/ 1894, IV. B. 1414/ b. 34. d. 9656 B/1897, MNL- HBML IV. B. 1414/ b. 35. d. 589/907

megküldte, ezzel áttételesen kezdeményezve a bűnvádi eljárást. Ugyanakkor előfordult, hogy bár a tiszti ügyész bizonyítottan látta a bűncselekményt, mégsem adta át az iratokat az ügyészségnek.⁷⁵ Volt olyan eset, amikor ezt azzal indokolta, hogy, bár a tisztviselő sikkasztást követett el, de a háború miatti nehéz időkben három gyermekét kellett eltartania, s addig soha nem követett el semmi rosszat.⁷⁶ Ezért elegendőnek tartotta a fegyelmi eljárás lefolytatását ellene. E kétségtelenül méltányos megoldás azonban nagyobb méreteken, vagy akár önkényes módon alkalmazva már alkalmas volt az állam büntető hatalma céljának megingatására.

Egy másik említésre érdemes tény a joggyakorlat alapján az, hogy az eljárások vagy csak az „a) pontos” vagy csak a „b) pontos” vétségi kategóriák miatt indultak meg, s elenyésző számú ügyben jelölték meg mindkettőt. Ennek magyarázata az, hogy az eljárást így gyorsabban lehetett lefolytatni, s nem kellett a bizonyítást több szempontból is lefolytatni.

Összegzés

A gyakorlat általában az „erősebbnek” vélt bűnvádi eljárások javára próbálta feloldani a fegyelmi és a büntetőjogi felelősség látszólagos ütközéseit, nyilvánvalóan a dogmatikai kérdések kiiktatása céljából. Ez a gyakorlat azonban, mivel az ügyet számtalan lehetőség miatt ítélet nélkül is lezárhatta a bíróság, valamint, mivel valószínűleg nem mindig fosztotta meg a tisztviselőt állásától, ezért igen káros lehetett a közigazgatás szempontjából. Az 1929-es szabályozás feltételezhetően ezért is döntött amellett, hogy bűnvádi útra terelés esetén kötelezővé teszi a fegyelmi eljárást is. A két eljárást így egymástól függetlenül, párhuzamosan kellett lefolytatni, s a kérdéses magatartást más-más szempontok szerint vizsgálni. Ebből levonhatjuk azt a már-már kisiskolás szentenciának tűnő következtetést, hogy minden bűncselekmény fegyelmi vétség, de nem minden fegyelmi vétség bűncselekmény. A közigazgatási hatóságok által lefolytatható fegyelmi eljárások más fegyelmi eljárásokkal szintén összeférnek, - ahogyan azt a katonai és a szakmai kamara által indított eljárások példáin keresztül láthattuk - ha a két vagy több fegyelmi eljárás célja, valamint az e cél elérésre rendelt vizsgálati szempontok, eszközök (eljárásjogi értelemben), stb. nem azonosak.

Végezetül egy konkrét példa kerül bemutatásra a gyakorlati elhatárolás kapcsán. A jelzett időszakban a tiszti ügyészen – mint általános, így büntetőjogi ismeretekkel is rendelkező személyen – múlt, hogy hivatali visszaélés feltételezett eseténél büntetőjogi felelősségrevonást

⁷⁵ Pl.: MNL- HBML IV. B. 1414/ b. 33. d. 1307/1892, 638/1892, 1226/1892, 1249/1892, 9718/1892, 335/1892, 335/1892 KB, 89/880, 89/880 KB, 9/41530 IV, 1263/880, 163/880, 251/880, 89/1880

⁷⁶ MNL- HBML IV. B. 1414/ b. 79. d. 546/919

is követel-e. A törvényi tényállás a következő volt: „A közhivatalnok, aki azon célból, hogy valakinek jogtalanul hasznát vagy kárt vagy más sérelmet okozzon, hivatali eljárásában vagy intézkedésében kötelességét megszegi: hivatali visszaélés vétségét követi el.”⁷⁷ Ennek minősítése azon múlt, hogy a tisztviselő a megjelölt célzattal követte-e el a cselekményt. Amennyiben igen, úgy bűnvádi útra (is) tartozott az ügy, ha pedig nem, akkor a fegyelmi vétség „a) pontos” alakzatát valósította meg.⁷⁸ A nem célzatos magatartás pusztán vétkes kötelezettségszegésnek minősült, ahogyan ezt az 1886-os tervezet,⁷⁹ illetve az Keleti-féle javaslat is megállapította.⁸⁰

Abstract

Notes about the Criminal and Disciplinary Liability of the Civil Servants in the 19th and 20th century. The Delimitation of the Criminal and Disciplinary Liability

The subject of this paper is the criminal and disciplinary liability of the civil servants and the short describe of this liabilities with the basic rules and some examples. The delimitation of this legal territories based on not only the professional literature in the mentioned age but the sources of the archive of Debrecen. This distinction includes the description of the *ne bis in idem* and the desuetude in connection with the criminal and disciplinary procedures. Besides that can be found here the definition and development of the disciplinary misdemeanor and all the criminal offences committed in official capacity from the Codex Csemegl.

Felhasznált források

1. 1870: XLII. tc.
2. 1876: VII. tc.
3. 1878: V. tc.
4. 1886: XXII. tc.
5. 1886: XXIII. tc.
6. 1929: XXX. tc.
7. Loi du 19. V. 1834. sur l'état des officiers. In: DUVERGIER, J. B. (szerk.), Collection complète des lois, décrets, ordonnances, règlements et avis du conseil d'état. k. n., Paris, 1834, 91-101.
8. Preußische Disziplinalgesezt (Gesetz vom 21. VII. 1852.)

⁷⁷ 1878: V. tc. 471. §

⁷⁸ JELLINEK i. m. 15. Debrecenben 1934-ben egy tisztviselő „csalási célzat nélkül [...] gépkocsivezetőt ravasz fondorlattal tévedésben tartotta azért, hogy magának hitelhosszabbítást eszközöljön ki.” A tisztviselő ezért elégedőnek tartotta a fegyelmi eljárást. MNL- HBML IV. B. 1414/ b. 82. d. 9483/1934

⁷⁹ U. o.

⁸⁰ KELETI i. m. 128.

9. Gesetz, betreffend die Rechtsverhältnisse der Reichsbeamten (1873. III. 31.) 80- 124. §§ (forrás: https://de.wikisource.org/wiki/Gesetz_betreffend_die_Rechtsverh%C3%A4ltnisse_der_Reichsbeamten/Von_dem_Disziplinarverfahren.) (letöltés ideje: 2020. 07. 24.)
10. Reichsdienststrafordnung (26. I. 1937.) In: Reichsgesetzblatt I. Reichsministerium, Berlin, 1937, 71-91.
11. Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára IV. B. 1414/ b. 33- 35. d. és 79- 82. d.
12. A magyar általános polgári törvénykönyv tervezete. Első szöveg. Grill, Budapest, 1900.
13. Magánjogi törvényjavaslat (1928)
14. ANGYAL Pál (1943): Hivatali és ügyvédi büntettek és vétségek. Attila Nyomda, Budapest
15. BALÁZS István – VESZPRÉMI Bernadett (2017): Új tendenciák a közszerológati rendszerek átalakításában. In: ÁRVA Zsuzsa - BALÁZS István – BARTA Attila – VESZPRÉMI Bernadett: Közigazgatás- elmélet. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 113- 140.
16. BECKMANN, Jörg (2002): Die Haftung des Beamten gegenüber seinem Dienstherrn. Duncker & Humblot, Berlin
17. BENÁRD Aurél (1941): A német tisztviselők fegyelmi joga. Közigazgatástudomány 1941/ különszám 33-46.
18. BRÜNING, Janique (2017): Das Verhältnis des Strafrechts zum Disziplinarrecht - Unter besonderer Berücksichtigung der verfassungsrechtlichen Grenzen staatlichen Strafens. Nomos
19. BRYCE, James (é. n.): Az Amerikai Egyesült Államok demokráciája. Dick Manó kiadása, Budapest
20. CAMPBELL, Colin (1993): Public Service and Democratic Accountability. In: CHAPMAN, Richard (szerk.), Ethics in Public Service. Clarendon University Press, Ottawa
21. CSIZMADIA Andor (1976): A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig. Akadémiai Kiadó, Budapest
22. CSIZMADIA Andor (1982): Fegyelmi jog a közigazgatásban a két világháború között. Állam és Igazgatás 1982/2. 821-830.
23. GÁLBORY László (1929): Az önkormányzati alkalmazottak fegyelmi jogáról. A fegyelmi vétség. Magyar Közigazgatás 1929/52. 3-5.
24. GILLEN, J. F. J. (1953): State and Local Government in West Germany, 1945- 1953. Historical Division Office of Executive Secretary Office of the U.S. High Commissioner for Germany
25. GNEIST, Rudolf (1872): Der Rechtsstaat. Verlag von Julius Springer, Berlin
26. HALSCHNER, Hugo (1855): Das preußische Strafrecht. Th. 1. Adolph Marcus, Bonn
27. HÉJJA Julianna Erika (2015): „Hütlenségi és visszaélési botrányos tények” Vármegyei tisztviselői kihágások, felelősségre vonás, fegyelmi eljárás a 19. század első felében. Századok 2015/5. 1069-1077.
28. HIERONYMI Károly (1895): A fegyelmi törvény tervezete. Magyar Közigazgatás 1895/4. 3-6.

29. HOLTZENDORFF, von Franz (1875): Rechtslexikon I. Verlag von Duncker und Humblot, Leipzig
30. JELLINEK Arthúr (1886): A törvényhatósági tisztviselők, a segéd- és kezelőszemélyzet elleni fegyelmi eljárásról. Magyar Jogászegyleti Értekezések III. kötet 2. szám, Franklin Társulat, Budapest
31. KELETI Ferencz (1897): Törvényjavaslat tervezet az állami tisztviselők, altisztek és szolgák jogviszonyainak szabályozásáról. (Államszolgálati pragmatika). Toldi Ferencz bizománya, Budapest
32. Közigazgatási fegyelmi jogunk. Magyar Közigazgatás 1895/7. 2-4.
33. KUCSKO-STADLMAYER, Gabriele (2010): Das Disziplinarrecht der Beamten. Springer, Wien- New York
34. MAGYARY Zoltán (1942): Magyar közigazgatás. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest
35. MÁRTONFFY Károly (1927): Állam és hivatalnok. Magyar Közigazgatás 1927/86. 1-2.
36. NAWIASKY, Hans (1914): Die Dienstpragmatik. Vorlesung gehalten in der freien Vereinigung für staatswissenschaftliche Fortbildung in Wien im November 1913 von Dr. Hans Nawiaskey, Privatdozent der Universität Wien. Wien / Leipzig
37. OPPENHOFF, Theodor (1904): Die Gesetze über die Resortverhältnisse zwischen den Gerichten und den Verwaltungsbehörden in Preußen. Verlag von G. Reimer, Berlin
38. PÁPAI-TARR Ágnes (2007): A ne bis in idem- elv az Európai Bíróság gyakorlatában. Miskolci Jogi Szemle 2007/2, 100-118.
39. SALLAI Balázs: „A magyar alkotmányt szétromboló forradalmi alakulatoknak híve!.” Fegyelmi eljárások Debrecen közigazgatási bizottsága előtt a Tanácsköztársaság bukása után. Kézirat.
40. SALLAI Balázs (2020): A közzolgálati fegyelmi felelősség kezdetei a polgári kori Magyarországon. Régiókutatás Szemle 2020/1. 59-66.
41. SÁVOLY Lajos (1934): Felelősség a közzolgálatban. Egri Nyomda Rt, Eger
42. SIPOS Ferenc (2011): A büntetés céljának változásai a magyar büntető anyagi jogban. In: P. SZABÓ Béla – SZEMESI Sándor: Profectus in litteris III. Lichum-Art, Debrecen, 249-256.
43. STIPTA István (2020): A magyar történelmi alkotmány és a hazai közjogi-közigazgatási jogvédelem. Gondolat Kiadó, Budapest
44. SZIGETI Péter – TAKÁCS Péter (1998): A jogállamiság jogelmélete. Napvilág Kiadó, Budapest
45. SZONTAGH Vilmos (1929): Fegyelmi jog és diszkrécio a jogállamban. Miskolci Jogászélet 1929/ 5. 2-5.
46. TOMCSÁNYI Móric (1905): A vagyoni felelősség elve a közigazgatásban. Politzer, Budapest
47. WALTER, Robert – MAYER, Heinz (1999): Grundriß des österreichischen Verwaltungsverfahrenrechts, Verlag Manz, Wien

Sallai Balázs (jogtörténet)

1.

Sallai, Balázs

A bürokráciáról – újra

PRO PUBLICO BONO: MAGYAR KÖZIGAZGATÁS; A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM KÖZIGAZGATÁS-TUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA 10 : 2 pp. 60-80. , 21 p. (2022)

DOI REAL Teljes dokumentum

Közlemény:33067119 Nyilvános Forrás Idéző Folyóiratcikk (Szakcikk) Tudományos

2.

Sallai, Balázs

Főispán, vármegye, demokrácia: egy fogalomzavar margójára (Iti blog) (2022)

Egyéb URL

Közlemény:32919340 Nyilvános Forrás Idéző Egyéb (Nem besorolt) Tudományos

3.

Balogh, Judit ; Sallai, Balázs

Az árvaszéki igazgatás történeti vázlata és debreceni gyakorlata

In: Margittay-Mészáros, Árpád (szerk.) ÜNNEPI TANULMÁNYOK SISKÁ KATALIN 60.

SZÜLETÉSNAPJÁNAK TISZTELETÉRE - VIGINTI QUINQUE ANNI IN MINISTERIO UNIVERSITATIS ET IURISPRUDENTIAE

Debrecen, Magyarország : Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar (2021) 592 p. pp. 101-122. , 21 p.

Közlemény:32546537 Nyilvános Forrás Idéző Könyvrészlet (Szaktanulmány) Tudományos

4.

Sallai, Balázs

Fekete Balázs: Az európai alkotmánypreambulumban. Összehasonlító és elméleti perspektívák (Budapest: ELTE Eötvös 2019) 165.

ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNY 62 : 3 pp. 127-131. , 5 p. (2021)

DOI REAL Teljes dokumentum

Közlemény:32481481 Nyilvános Forrás Idéző Folyóiratcikk (Recenzió/kritika) Tudományos

5.

Sallai, Balázs

"A korrupció szobra órára mintáztassék," avagy a fegyelmi jog diszkrecionális mélységei

In: Siska, Katalin; Talabos, Dávidné Lukács Nikolett (szerk.) A jog tudománya, a mindennapok joga V.

Debrecen, Magyarország : DE ÁJK Praetor Szakkollégium (2021) pp. 141-149. , 9 p.

Közlemény:32186153 Nyilvános Forrás Idéző Egyéb konferenciaközlemény

(Konferenciaközlemény) Tudományos

Nyilvános idéző összesen: 1 | Független: 1 | Független: 0 | Nem jelölt: 0

6.

Sallai, Balázs

„Cikornyásan terjengős, nagyképűen homályos” – Reformtörekvések a magyar hivatalnoki nyelvhasználat javítására a 20. század első felében

MAGYAR JOGI NYELV 1 pp. 1-8. , 8 p. (2021)

Egyéb URL

Közlemény:32125127 Nyilvános Forrás Idéző Folyóiratcikk (Szakcikk) Tudományos

Nyilvános idéző összesen: 3 | Független: 1 | Függő: 2 | Nem jelölt: 0 | DOI jelölt: 1

7.

Sallai, Balázs

A törvényhatósági tisztviselők fegyelmi eljárásának lefolytatására jogosult szervek de lege lata et ferenda a XIX. században

In: Karlovitz, János Tibor (szerk.) Jogok és lehetőségek a társadalomban

Komárno, Szlovákia : International Research Institute (2020) 280 p. pp. 57-74. , 18 p.

Egyéb URL

Közlemény:31840146 Nyilvános Forrás Idéző Könyvrészlet (Könyvfejezet) Tudományos

Nyilvános idéző összesen: 2 | Független: 2 | Függő: 0 | Nem jelölt: 0

8.

Sallai, Balázs

Jog(történet) és nyelv: a közigazgatási fegyelmi jog „büntetőjogiasodásának” nyelvi aspektusai a levéltári forrásokban

MAGYAR JOGI NYELV 2 pp. 1-7. , 7 p. (2020)

Egyéb URL Teljes dokumentum

Közlemény:31832138 Nyilvános Forrás Idéző Folyóiratcikk (Szakcikk) Tudományos

Nyilvános idéző összesen: 3 | Független: 1 | Függő: 2 | Nem jelölt: 0

9.

Sallai, Balázs

Adalékok a törvényhatósági tisztviselők büntetőjogi és fegyelmi felelősségéhez a polgári kori szabályozásban. A büntetőjogi és fegyelmi felelősség elhatárolási kérdései

In: "Szűcs, Lászlóné Siska Katalin"; "Talabos, Dávidné Lukács Nikolett" (szerk.) Tudományos

Diákest, Tanulmánykötet VII.

Debrecen, Magyarország : Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar (2020) pp. 132-146. , 15 p.

Közlemény:31683414 Nyilvános Forrás Idéző Könyvrészlet (Szaktanulmány) Tudományos

Nyilvános idéző összesen: 3 | Független: 2 | Függő: 1 | Nem jelölt: 0

10.

Sallai, Balázs

A közzolgálati fegyelmi felelősség kezdetei a polgári kori Magyarországon

RÉGIÓKUTATÁS SZEMLE 1 pp. 59-66. , 8 p. (2020)

DOI

Közlemény:31665319 Nyilvános Forrás Folyóiratcikk (Szakcikk) Tudományos

Nyilvános idéző összesen: 5 | Független: 3 | Függő: 2 | Nem jelölt: 0 | DOI jelölt: 1

11.

Sallai, Balázs

Törvény egy Straf-colonia részére? Az 1876. évi VII. törvénycikk a jogalkotás és a debreceni jogalkalmazás tükrében

In: Dr. Szűcs, Lászlóné Dr. Siska Katalin; Talabos, Dávidné Dr. Lukács Nikolett (szerk.) A jog tudománya, a mindennapok joga IV. konferenciakötet

Debrecen, Magyarország : Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar (2019) 312 p. pp. 249-261. , 12 p.

Közlemény:31683444 Nyilvános Forrás Idéző Egyéb konferenciaközlemény

(Konferenciaközlemény) Tudományos

Nyilvános idéző összesen: 2 | Független: 1 | Függő: 1 | Nem jelölt: 0